

شناسایی وضعیت اوقات فراغت شهروندان تهرانی

پژوهش «شناسایی وضعیت اوقات فراغت (رسمی و غیررسمی) شهروندان تهرانی و ارائه راهبردها و برنامه‌های مدیریتی» در سال ۱۳۹۵ انجام شده است. این پژوهش را پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی برای مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران انجام داده است.

بیان مسئله

مارتین و میسون (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای با عنوان «توسعه فراغت در ایران» به موضوع فراغت در سطح ایران و خاورمیانه می‌پردازند و می‌گویند با توجه به داده‌های فراغتی در مصر، ایران و ترکیه فعالیت‌های اوقات فراغت و تفریح تبدیل به موضوع برای جوامع اسلامی شده است. در واقع اوقات فراغت در جامعه امروز از قدرت و نیروی شگرف برخوردار است به طوری که با تحت‌تأثیر قراردادن زندگی، چنان با تاروپود فرهنگ انسانی درهم‌تنیده شده است که نه تنها زندگی فردی بلکه همه نهادهای اجتماعی بشر را نیز از آثار و نتایج خود متأثر ساخته است و علاوه بر آن در کنار نهادهای اجتماعی، خود نیز به نهادی اجتماعی بدل شده است. به واسطه این اهمیت و تبدیل شدن اوقات فراغت به بخش جدایی‌ناپذیر و مهم در زندگی امروزی، اهمیت برخورداری از دانشی فراگیر برای استفاده عقلایی از اوقات فراغت هر روز بیش از پیش خودنمایی می‌کند.

به تمام این موضوعات باید این نکته را نیز افزود که شهروندان تهرانی به دلیل قرارگرفتن در مرکز تحولات فرهنگی و اجتماعی کشور، پیش قراولان تجربه مدرنیته در عرصه‌های مختلف در کشور از جمله نحوه گذران فراغت محسوب می‌شوند، آن‌ها در حال حاضر مرجعیت هنجارفرستی به کل کشور را در اختیار دارند و تغییرات فرهنگی با اندک فاصله زمانی از تهران به اقصی نقاط کشور منتشر می‌شود. اکنون تهرانی‌ها به دلیل آگاهی بیشتر از زمینه‌های فراغتی، برخورداری مناسب‌تر از منابع فراغت و بهره‌مندی از سرمایه اجتماعی و فرهنگی بالاتر به نسبت دیگر نقاط کشور، فعالیت‌های فراغتی متنوع‌تر و متفاوت‌تری را در عرصه‌های نوین آشکار و پنهان، رسمی و غیررسمی و بعضاً قانونی و غیرقانونی تجربه می‌کنند و این تجربه فراغتی را در زمان‌ها و مکان‌های مختلف نمایان می‌سازند.

از این رو دستیابی به نحوه و چگونگی مدیریت امکانات، برنامه‌ها و ظرفیت‌های اوقات فراغت، همچنین شناخت نوع ادراک شهروندان تهرانی از فراغت و شناسایی تجربه رفتار فراغتی آن‌ها با هدف رصد وضع موجود و شناسایی نقاط ضعف و قوت برنامه‌های موجود در این زمینه، می‌تواند منجر به بهره‌گیری بهتر برای برنامه‌ریزی مؤثرتر با رویکرد توانمندسازی فردی و جمعی شهروندان در برنامه‌های فراغتی از طریق یافته‌ها مطالعه حاضر شود.

سؤالات پژوهش

نقش و جایگاه در نظر گرفته شده برای شهرداری تهران در حوزه اوقات فراغت شهروندان تهرانی براساس اسناد بالادستی و قوانین و مقررات شهرداری چیست؟
وضعیت موجود فراغت شهروندان در شهر تهران چگونه است؟

وضعیت موجود برنامه‌های حوزه فراغتی شهرداری تهران چگونه است؟
آیا اهداف برنامه‌های فراغتی شهرداری تهران در یک دهه گذشته تحقق یافته است و آیا این برنامه‌ها و عملکرد این نهاد در حوزه فراغتی متناسب با مأموریت سازمانی آن در اسناد بالادستی است؟
الگوها و برنامه‌های فراغتی شهروندی در کلان‌شهرهای توسعه‌یافته جهان چیست؟
وضعیت مطلوب فراغت شهروندی در شهر تهران (در یک افق ده ساله) در حوزه اختیارات شهرداری تهران چگونه است و برای دستیابی به این وضعیت چه برنامه‌های راهبردی و عملیاتی و با چه اجزایی موردنیاز است؟

روش تحقیق

روش بررسی این مطالعه ترکیبی از روش کمی و کیفی است. در بخش کیفی مصاحبه با مدیران و صاحبان نیم‌ساخت‌یافته با مدیران، کارشناسان حوزه فراغت در مناطق و ستاد (۲۲ نفر) و مدیران مطالعات اجتماعی (۲۲ نفر) انجام شده است. در بخش کمی از پیمایش و پرسشنامه با سؤالات دسته‌بندی و محدود برای احصا میزان وقت صرف‌شده افراد برای فعالیت‌های فراغتی استفاده شد.

جامعه آماری

جامعه آماری این طرح شامل تمامی افراد بالای ۱۵ سال ساکن شهر تهران است و حجم نمونه ۱۳۰۰ نفر در نظر گرفته شده است.